

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

శ్రీమద్భాగవతే ఉద్ధవగీతాసు
॥ ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

శ్రీ రంగరామానుజ మహాదేశికన్

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

శ్రీః
శ్రీమతే రామానుజాయ నమః
శ్రీమతే నిగమాంతమహాదేశికాయ నమః

॥ ద్వితీయోఽధ్యాయః ॥

శ్రీభగవానువాచ

యదాత్థ మాం మహాభాగ తచ్చిక్రీర్షితమేవ మే ।
బ్రహ్మ భవో లోకపాలాః స్వర్వాసం మేఽభికాంక్షిణః ॥ 2.1 ॥

మయా నిష్పాదితం హ్యత్ర దేవకార్యమశేషతః ।
యదర్థమవతీర్ణోఽహమంశేన బ్రహ్మణార్థితః ॥ 2.2 ॥

కులం వై శాపనిర్దగ్ధం నంక్ష్యత్యన్యోన్యవిగ్రహాత్ ।
సముద్రః సప్తమేఽహ్వాతాం పురీం చ ప్లావయిష్యతి ॥ 2.3 ॥

యర్హ్యేవాయం మయా త్యక్తో లోకోఽయం నష్టమంగళః ।
భవిష్యత్యచిరాత్ సాధో కలినాపి నిరాకృతః ॥ 2.4 ॥

న వస్తవ్యం త్వయైవేహ మయా త్యక్తే మహీతలే ।
జనోఽధర్మరుచిర్భద్ర భవిష్యతి కలౌ యుగే ॥ 2.5 ॥

త్వం తు సర్వం పరిత్యజ్య స్నేహం స్వజనబంధుషు ।
మయ్యావేశ్య మనః సమ్యక్ సమదృగ్ విచరస్వ గాం ॥ 2.6 ॥

యదిదం మనసా వాచా చక్షుర్భ్యాం శ్రవణాదిభిః ।
నశ్వరం గృహ్యమాణం చ విద్ధి మాయామనోమయం ॥ 2.7 ॥

పుంసోఽయుక్తస్య నానార్థో భ్రమః స గుణదోషభాక్ ।
కర్మాకర్మవికర్మేతి గుణదోషధియో భిదా ॥ 2.8 ॥

తస్మాద్ యుక్తేంద్రియగ్రామో యుక్తచిత్త ఇదం జగత్ |
ఆత్మనీక్షస్వ వితతమాత్మానం మయ్యధీశ్వరే || 2.9 ||

జ్ఞానవిజ్ఞానసంయుక్త ఆత్మభూతః శరీరిణాం |
అత్మానుభవతుష్టాత్మా నాంతరాయైర్విహన్యసే || 2.10 ||

దోషబుద్ధ్యోభయాతీతో నిషేధాన్న నివర్తతే |
గుణబుద్ధ్యా చ విహితం న కరోతి యథార్భకః || 2.11 ||

సర్వభూతసుహృచ్ఛాంతో జ్ఞానవిజ్ఞాననిశ్చయః |
పశ్యన్ మదాత్మకం విశ్వం న విపద్యేత వై పునః || 2.12 ||

శ్రీశుక ఉవాచ
ఇత్యాదిష్టో భగవతా మహాభాగవతో నృప |
ఉద్ధవః ప్రణిపత్యాహ తత్త్వజిజ్ఞాసురచ్యుతం || 2.13 ||

శ్రీఉద్ధవ ఉవాచ
యోగేశ యోగవిన్యాస యోగాత్మన్ యోగసంభవ |
నిఃశ్రేయసాయ మే ప్రోక్షస్త్యాగః సంన్యాసలక్షణః || 2.14 ||

త్యాగోఽయం దుష్కరో భూమన్ కామానాం విషయాత్మభిః |
సుతరాం త్వయి సర్వాత్మన్నభక్తైరితి మే మతిః || 2.15 ||

సోఽహం మమాహమితి మూఢమతిర్విగాఢ -
స్తవ్నాయయా విరచితాత్మని సానుబంధే |
తత్త్వంజసా నిగదితం భవతా యథాహం
సంసాధయామి భగవన్ననుశాధి భృత్యం || 2.16 ||

సత్యస్య తే స్వదృశ ఆత్మన ఆత్మనోఽన్యం
వక్తారమీశ విబుధేష్వపి నానుచక్షే |

సర్వే విమోహితధియస్తవ మాయయేమే
బ్రహ్మదయస్తనుభృతో బహిరర్థభావాః || 2.17 ||

తస్మాద్ భవంతమనవద్యమనంతపారం
సర్వజ్ఞమీశ్వరమకుంఠవికుంఠధిష్ఠ్యం |
నిర్విణ్ణధీరహము హే వృజినాభితప్తో
నారాయణం నరసఖం శరణం ప్రపద్యే || 2.18 ||

శ్రీభగవానువాచ
ప్రాయేణ మనుజా లోకే లోకతత్త్వవిచక్షణాః |
సముద్ధరంతి హ్యత్మానమాత్మనైవాశుభాశయాత్ || 2.19 ||

ఆత్మనో గురురాత్మైవ పురుషస్య విశేషతః |
యత్ ప్రత్యక్షానుమానాభ్యాం శ్రేయోఽసావనువిందతే || 2.20 ||

పురుషత్వే చ మాం ధీరాః సాంఖ్యయోగవిశారదాః |
ఆవిస్తరాం ప్రపశ్యంతి సర్వశక్త్యుపబృంహితం || 2.21 ||

ఏకద్విత్రిచతుష్పాదో బహుపాదస్తథాపదః |
బహ్వః సంతి పురః సృష్టాస్తాసాం మే పౌరుషీ ప్రియా || 2.22 ||

అత్ర మాం మృగయంత్యథా యుక్తా హేతుభిరీశ్వరం |
గృహ్యమాణైర్గుణైర్లింగైరగ్రాహ్యమనుమానతః || 2.23 ||

అత్రాప్యదాహరంతీమమితిహాసం పురాతనం |
అవధూతస్య సంవాదం యదోరమితతేజసః || 2.24 ||

అవధూతం ద్వియం కంచిచ్ఛరంతమకుతోభయం |
కవిం నిరీక్ష్య తరుణం యదుః పప్రచ్ఛ ధర్మవిత్ || 2.25 ||

శ్రీయదురువాచ

కుతో బుద్ధిరియం బ్రహ్మన్నకర్తుః సువిశారదా |
యామాసాద్య భవాల్లోకం విద్వాంశ్చరతి బాలవత్ || 2.26 ||

ప్రాయో ధర్మార్థకామేషు వివిత్సాయాం చ మానవాః |
హేతునైవ సమీహంతే ఆయుషో యశసః శ్రియః || 2.27 ||

త్వం తు కల్పః కవిర్దక్షః సుభగోఽమృతభాషణః |
న కర్తా నేహసే కించిజ్ఞడోన్మత్తపిశాచవత్ || 2.28 ||

జనేషు దహ్యమానేషు కామలోభదవాగ్నినా |
న తప్యసేఽగ్నినా ముక్తో గంగాంభఃస్థ ఇవ ద్విషః || 2.29 ||

త్వం హి నః పృచ్ఛతాం బ్రహ్మన్నాత్మన్యానందకారణం |
బ్రూహి స్పర్శవిహీనస్య భవతః కేవలాత్మనః || 2.30 ||

శ్రీభగవానువాచ

యదუნైవం మహాభాగో బ్రహ్మణ్యేన సుమేధసా |
పృష్టః సభాజితః ప్రాహ ప్రశ్రయావనతం ద్విజః || 2.31 ||

శ్రీబ్రాహ్మణ ఉవాచ

సంతి మే గురవో రాజన్ బహవో బుద్ధ్యుపశ్రితాః |
యతో బుద్ధిముపాదాయ ముక్తోఽటామీహ తాంచృణు || 2.32 ||

పృథివీ వాయురాకాశమాపోఽగ్నిశ్చంద్రమా రవిః |
కపోతోఽజగరః సింధుః పతంగో మధుకృద్ గజః || 2.33 ||

మధుహా హరిణో మీనః పింగలా కురరోఽర్భకః |
కుమారీ శరకృత్ సర్ప ఊర్ణనాభిః సుపేశకృత్ || 2.34 ||

ఏతే మే గురవో రాజంశ్చతుర్వింశతిరాశ్రితాః |
శిక్షా వృత్తిభిరేతేషామన్యశిక్షమిహాత్మనః || 2.35 ||

యతో యదనుశిక్షామి యథా వా నాపలషాత్మజ |
తత్తథా పురుషవ్యాప్తు నిబోధ కథయామి తే || 2.36 ||

భూతైరాక్రమ్యమాణోఽపి ధీరో దైవవశానుగైః |
తద్ విద్వాన్ న చలేన్మార్గాదన్యశిక్షం క్షితేర్వృతం || 2.37 ||

శశ్వత్పరార్థసర్వేహః పరార్థైకాంతసంభవః |
సాధుః శిక్షేత భూభృత్తో నగశిష్యః పరాత్మతాం || 2.38 ||

ప్రాణవృత్త్యేవ సంతుష్యేన్మునిర్నైవేంద్రియప్రియైః |
జ్ఞానం యథా న నశ్యేత నావకీర్యేత వాఙ్మనః || 2.39 ||

విషయేష్వావిశన్ యోగీ నానాధర్మేషు సర్వతః |
గుణదోషవ్యపేతాత్మా న విషజ్ఞేత వాయువత్ || 2.40 ||

పార్థివేష్విహ దేహేషు ప్రవిష్టస్తద్గుణాశ్రయః |
గుణైర్న యుజ్యతే యోగీ గంధైర్వాయురివాత్మదృక్ || 2.41 ||

అంతర్హితశ్చ స్థిరజంగమేషు
బ్రహ్మాత్మభావేన సమన్వయేన |
వ్యాప్త్యావ్యవచ్ఛేదమసంగమాత్మనో
మునిర్నభస్త్వం వితతస్య భావయేత్ || 2.42 ||

తేజోఽబన్నమయైర్భావైర్మేఘాద్యైర్వాయునేరితైః |
న స్పృశ్యతే నభస్త్వద్వత్ కాలసృష్టైర్గుణైః పుమాన్ || 2.43 ||

స్వచ్ఛః ప్రకృతితః స్నిగ్ధో మాధుర్యస్తీర్థభూర్మృణాం |
మునిః పునాత్యపాం మిత్రమీక్షోపస్పర్శకీర్తనైః || 2.44 ||

తేజస్వీ తపసా దీప్తో దుర్ధర్షోదరభాజనః |
సర్వభక్తోఽపి యుక్తాత్మా నాదత్తే మలమగ్నివత్ || 2.45 ||

క్వచిచ్ఛన్నః క్వచిత్ స్పష్ట ఉపాస్యః శ్రేయ ఇచ్ఛతాం |
భుంక్తే సర్వత్ర దాతృణాం దహన్ ప్రాగుత్తరాశుభం || 2.46 ||

స్వమాయయా సృష్టమిదం సదసల్లక్షణం విభుః |
ప్రవిష్ట ఈయతే తత్తత్ స్వరూపోఽగ్నిరివైధసి || 2.47 ||

విసర్గాద్యాః శ్మశానాంతా భావా దేహస్య నాత్మనః |
కలానామివ చంద్రస్య కాలేనావ్యక్తవర్తనా || 2.48 ||

కాలేన హోఽఘవేగేన భూతానాం ప్రభవాప్యయౌ |
నిత్యావపి న దృశ్యేతే ఆత్మనోఽగ్నేర్యథార్చిషాం || 2.49 ||

గుణైర్గుణానుపాదత్తే యథాకాలం విముంచతి |
న తేషు యుజ్యతే యోగీ గోభిర్గా ఇవ గోపతిః || 2.50 ||

బుధ్యతే స్వేన భేదేన వ్యక్తిస్థ ఇవ తద్గతః |
లక్ష్మ్యతే స్థూలమతిభిరాత్మా చావస్థితోఽర్కవత్ || 2.51 ||

నాతిస్నేహః ప్రసంగో వా కర్తవ్యః క్వాపి కేనచిత్ |
కుర్వన్ విందేత సంతాపం కపోత ఇవ దీనధీః || 2.52 ||

కపోతః కశ్చనారణ్యే కృతనీడో వనస్పతౌ |
కపోత్యా భార్యయా సార్థమువాస కతిచిత్ సమాః || 2.53 ||

కపోతౌ స్నేహగుణితహృదయౌ గృహధర్మిణౌ |
దృష్టిం దృష్ట్వాంగమంగేన బుద్ధిం బుద్ధ్యా బబంధతుః || 2.54 ||

శయ్యాసనాటనస్థాన వార్తాక్రీడాశనాదికం ।
మిథునీభూయ విశ్రబ్ధౌ చేరతుర్వనరాజిషు ॥ 2.55 ॥

యం యం వాంఛతి సా రాజంస్తర్పయంత్యనుకంపితా ।
తం తం సమనయత్ కామం కృచ్ఛ్యేణాప్యజితేంద్రియః ॥ 2.56 ॥

కపోతీ ప్రథమం గర్భం గృహ్లాంతీ కాల ఆగతే ।
అండాని సుషువే నీడే స్తపత్యుః సన్నిధౌ సతీ ॥ 2.57 ॥

తేషు కాలే వ్యజాయంత రచితావయవా హరేః ।
శక్తిభిర్ద్దుర్విభావ్యాభిః కోమలాంగతనూరుహః ॥ 2.58 ॥

ప్రజాః పుపుషతుః ప్రీతౌ దంపతీ పుత్రవత్సలా ।
శృణ్వంతౌ కూజితం తాసాం నిర్వృతౌ కలభాషితైః ॥ 2.59 ॥

తాసాం పతత్రైః సుస్పర్శైః కూజితైర్ముగ్ధచేష్టితైః ।
ప్రత్యుగ్ధమైరదీనానాం పితరౌ ముదమాపతుః ॥ 2.60 ॥

స్నేహానుబద్ధహృదయావన్యోన్యం విష్ణుమాయయా ।
విమోహితౌ దీనధియౌ శిశూన్ పుపుషతుః ప్రజాః ॥ 2.61 ॥

ఏకదా జగ్ముతుస్తాసామన్నార్థం తౌ కుటుంబినౌ ।
పరితః కాననే తస్మిన్నర్థినౌ చేరతుశ్చిరం ॥ 2.62 ॥

దృష్ట్వా తాల్లుభక్తః కశ్చిద్ యదృచ్ఛాతో వనేచరః ।
జగృహే జాలమాతత్య చరతః స్వాలయాంతికే ॥ 2.63 ॥

కపోతశ్చ కపోతీ చ ప్రజాపోషే సదోత్సుకౌ ।
గతౌ పోషణమాదాయ స్వనీడముపజగ్ముతుః ॥ 2.64 ॥

కపోతీ స్వాత్మజాన్ వీక్ష్య బాలకాంజాలసంవృతాన్ |
తానభ్యధావత్ క్రోశంతీ క్రోశతో భృశదుఃఖితా || 2.65 ||

సాసకృత్ స్నేహగుణితా దీనచిత్తాజమాయయా |
స్వయం చాబధ్యత శిచా బద్ధాన్ పశ్యంత్యపస్మృతిః || 2.66 ||

కపోతశ్చాత్మజాన్ బద్ధానాత్మనోఽప్యధికాన్ ప్రియాన్ |
భార్యాం చాత్మసమాం దీనో విలలాపాతిదుఃఖితః || 2.67 ||

అహో మే పశ్యతాపాయమల్పపుణ్యస్య దుర్మతేః |
అతృప్తస్యాకృతార్థస్య గృహస్థైవర్గికో హతః || 2.68 ||

అనురూపానుకూలా చ యస్య మే పతిదేవతా |
శూన్యే గృహే మాం సంత్యజ్య పుత్రైః స్వర్యాతి సాధుభిః || 2.69 ||

సోఽహం శూన్యే గృహే దీనో మృతదారో మృతప్రజః |
జిజీవిషే కిమర్థం వా విధురో దుఃఖజీవితః || 2.70 ||

తాంస్తథైవావృతాంఛిగ్భిర్మృత్యురస్తాన్ విచేష్టతః |
స్వయం చ కృపణః శిక్షు పశ్యన్నప్యబుధోఽపతత్ || 2.71 ||

తం లబ్ధ్యా లుబ్ధకః క్రూరః కపోతం గృహమేధినం |
కపోతకాన్ కపోతీం చ సిద్ధార్థః ప్రయయౌ గృహం || 2.72 ||

ఏవం కుటుంబ్యశాంతాత్మా ద్వంద్వారామః పతత్రివత్ |
పుష్ణన్ కుటుంబం కృపణః సానుబంధోఽవసీదతి || 2.73 ||

యః ప్రాప్య మానుషం లోకం ముక్తిద్వారమపావృతం |
గృహేషు ఖగవత్ సక్తస్తమారూఢచ్యుతం విదుః || 2.74 ||

|| ఇతి ఉద్ధవగీతాసు ద్వితీయోఽధ్యాయః సమాప్తః ||